

Akademinis laipsnis	Daktaras
Vardas ir pavardė	Gintautas Mažeikis
Institucija, padalinys	VDU, Socialinės ir politinės teorijos katedra
Institucijos adresas	Gedimino 44–101, Kaunas
Pranešėjo kontaktiniai duomenys (el. paštas, tel. nr.)	gmazeikis@pmdf.vdu.lt
Pranešimo pavadinimas	ALTERNATYVIOS VAIZDUOTĖS BENDRUOMENĖS IR PRODUKTYVUS SUSVETIMĖJIMAS
Raktiniai žodžiai	Tristerystė, Edipas, intertekstualumai, klasteris, mąstymo schemas, energėja, socialinės grupės

Konferencijos pranešimo santrauka (500 žodžių)

ALTERNATYVIOS VAIZDUOTĖS BENDRUOMENĖS IR PRODUKTYVUS SUSVETIMĖJIMAS

Įvardytą temą nagrinėsiu aiškindamas naujuosius triksterius ir jų funkcijas formuojant intertekstualumų schemas, klasterius ir vaizduotės grupes.

Kultūrinė antropologija triksteriu vadina mitinį kultūrinį herojų, kuris žaismingai, pažeisdamas svarbiausias egzistuojančias tvarkas, normas, esmingai keičia grupių gyvenimą. Jis sukuria naujas elgesio, žmonių santykių ir mąstymo schemas, pavyzdžius ar inicijuoja iki tol draustas praktikas. Tokiu būdu jis veikia kaip alternatyva tam socialiniam–filosofiniam grupių raidos modeliui, kurį psichoanalizė pavadino Edipiniu. Dažniausiai kultūrinės antropologijos tyrinėtojai kalba apie triksterius kuriančius naujas kultūrinės tikrovės nesvarstydami kognityvinio arba transcendentalinio grupių mąstymo pasikeitimo, neanalizuodami bendrinių struktūrų ir geštaltų pokyčių, o apsiribodami mito fakto aprašymu. Savo pranešime noriu aptarti ne konkretaus mitinio triksterio, o empiriškai apčiuopiamo triksteriško elgesio kognityvinį funkcionalumą, aiškinant jį šiuolaikinių intertekstualių vaizduotės grupių kontekste.

Tradicškai, mitiniai triksteriai, paskatinę, išmainę ar padovanoję naują struktūrą, pažeidę ribas, sugriovę liminalumus, po kurio laiko taip pat lengvai palieka savo kūrinius, išduoda savo pačių sukonstruotas naujas simbolines organizacijas, išsižada pradėtų iniciatyvų ar paliktų „simbolinių vaikų“. Tokia, metaforiškai kalbant yra triksterystės esmė. Europoje iki triksterystės termino paplitimo buvo vartojama kita metafora: merkurijaus prado žmonės. Vėliau, kai kurios triksterystės funkcijos buvo atrastos iš šamanizmo institute. Hermis arba Merkurijus ir šiandien yra laikomi klasikiniu triksterystės modeliu, todėl konceptas: Merkurijaus prado, merkuriški žmonės perteikia mūsų pokalbio esmę. Vis dėlto tie, kas diskutuoja merkuriškus žmones daugiau dėmesio skiria komerciniams ryšiams plačiausia prasme: Hermis–Merkurijus siejamas ne tik su alchemija, piemenimis, vagymis, bet ir yra prekeivių keliautojų globėjas. Keliaujančio prekeivio, bet iš dalies ir kultūrinio veikėjo pavyzdys gerokai susiaurina ir merkuriško–triksteriško modelio suvokimą ir taikymą.

Merkurijaus prado žmonės, būdami keliaujantys Svetimi aplanko būrį, kitą gentį, pasiūlo, sukuria kažką naujo ir po kurio tai aktyvumo laiko juos palieka. Svetimui nėra taikomi tie patys tabu, normos, lygiai kaip jiems nepriskiriamai ir malonės, išsigelbėjimo perspektyva. Taigi, tiksteris yra tas, kuris bendruomenei siūlo, metaforiškai tariant, kitokius gyvenamuosius namus. Mane domina svetimo, avantiūriško, apsišaukėlio praeivio gebėjimas ir entuziazmas kurti naujus simbolinius pasaulius, steigti alternatyvias vaizduotės, o jei pasiseka ir socialines–kultūrinės tikrovės, gebėjimas šias menkai atpažįstamas praktikas ne tik perduoti kitoms žmonių grupėms, bet ir padėti joms tapti svetimų genčių ar grupių gyvenimo dalimi: ne tik forma, bet ir energėja, diunamis.

Paplitęs grupės tėvo svarstymo modelis yra Edipinis. Jo atveju tėvo kūrėjo pavyduliauja vaikai ir po simbolinės tėvažudystės, lyderio nušalinimo, jo vardas yra išaukštinamas, paverčiamas sektine mitine perspektyva, kurią kontroliuoja pasekėjai, „mokiniai“. Šis modelis tinka aiškinti Kristaus ir krikščionių bažnyčios, K. Marxo ir marksizmo, net šios koncepcijos pradininko Z. Freudo ir froidizmo atvejams. Tėvas sukuria, vaikai seka ir laukia tėvažudystės, vykdo ją, paskelbdami gyvo tėvo išnykimą arba sulaukdami jo natūralios mirties. Šis modelis yra neefektyvus aiškinant šiuolaikines kultūrinės–tekstines ar intertekstualias grupes, kokių, pavyzdžiui, socialiniuose tinkluose yra tūkstančiai.

Kitoks yra triksteriškas naujo pasaulio, tvarkos, gimimo mechanizmas. Anksčiau jis galėjo būti siejamas su mitologiniais pusdieviais: kai nuodėmė sukurti pavyzdį yra suteikiama mitiniam keliautojui, Svetimam pusdieviui. Pakviesti ką nors už tave sukurti valstybę ir yra tokia svetimo kilmės praktika, taikyta Rusijoje legendos apie kunigaikštį Riuriką atveju. Taip pat įvairūs kilmės pasakojimai sietini su Enėjo palikuonimis, arba, Lietuvoje – Palemonas – legendinis Gediminaičių dinastijos pradininkas. O tikrovėje, kultūriniu atveju, tokias kūrėjų ir kartų melagių, apgavikų praktikas galėjo vykdyti ir keliaujantys mokslininkai, prekeiviai, kultūriniai avantiūristai ir apsišaukėliai.

Šiuolaikiniai intertekstualumų ar intervizualumų klasteriai yra vaizduotės bendruomenių pagrindas. Intertekstualumų klasteriu vadinu originalias simbolines organizacijas, jų jungtis, kurios, savo ištakose slepia aibę skirtingų ankstesnių tekstų. Intertekstualus klasteris, pirmiausia jo schema, pasirodanti aibe įkvepiančių pasakojimų, yra grupės kristalizacijos centras, tačiau energija, diuonamis kyla ne iš šios formos, ne iš klasterio struktūros, ne iš idėjos, o iš steigėjo, kuriam nėra keliami tokie pat moraliniai ar politiniai reikalavimai, kaip kad grupės sekėjams. Panašiai yra ir Edipiniu atveju. Kapitalistui F. Engelsui ir petite bourgeoisie atstovui K. Marxui nebuvo keliami proletariškos kilmės, kraujo ir kūno, proletariškos ar komunistinės moralės reikalavimai. Vis dėlto Edipiniu atveju vėliau yra slepiama Marxo, Lenino ar Freudo gintis ir polinkiai, o triksterystės atveju – kūrėjas yra Svetimas, jis yra toks kultūrinis herojus iš kurio galima šaipytis ir nėra ko slėpti: jis arba pusdievis avantiūristas arba praeivis merkuriškas žmogus, seksualus vagis. Triksteriškas modelis yra laikomas dianmiškesniu, nes Svetimo pasiūlytos tvarkos galima ir vėl išsižadėti, jis nėra apgaubtas mitinio didžiojo tėvo pasakojimo. Dar daugiau: išsižadėjimo praktika kartais yra privaloma, kaip kad Riuriko atveju Rusijoje. Todėl asmenys gana lengvai pereina iš vienos grupės į kitą, o simbolinės organizacijos puoselėjama disciplina yra žymiai menkesnė. Triksterystės modelis kaip efektyvus, bet nepakankamas ir gali būti taikomas tų grupių analizei, kurios neturi tėvo kulto ir nėra Viešųjų ryšių gaminiai: įstaigos ar renginio reklama, bet turi kintančią pamatinę simbolinę organizaciją. Gali būti tokioms grupėms yra priskirtinos, pavyzdžiui, Žaidimas / literatūrinė anomalija, Partizaninė Sodininkystė, Laisvasis universitetas (LUNI), Piratų partija, Sąsajos / Intersections, Aukštojo mokslo revoliucija, PataPizikų kaverna, (Už) filosofija mokykloje, Normaliai bendraujančių žmonių klubas, Informuotas reiškia apginkluotas, Totalitarinis feminizmas (slapta grupė), Feminizmas, Vegetarizmas Lietuvoje ir daugelis kitų.

Want to know how we made this work? [Check Out Wufoo.com](https://wufoo.com)